

☐ 1990-cı il yanvarın 15-də Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri Elmira Qafarova Moskva şəhərində ezamiyyətdə ikən Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin qeyri-qanuni iclasında yetərsay olmadığı halda, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Əbdürrəhman Vəzirovun təkidi ilə qəbul edilmiş qərarla Azərbaycanda fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsinə razılıq verilmişdir. Bu, bir daha təsdiq edirik, 20 Yanvar faciəsi qabaqcadan planlaşdırılmış cinayət aktıdır.

nin rəhbərliyinin xalqın, mənafeyinə zidd olan siyasəti, Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı mərkəzin, şəxsən Mixail Qorbaçovun qərəzli mövqeyi geniş xalq kütlələrinin qəzəbinə səbəb olmuşdu. Xalq arasında Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi, onun birinci katibi Əbdürrəhman Vəzirovun fəaliyyəti də kəskin etirazlar doğurmuşdu. Azərbaycan

yolu tutaraq, öz iş yerində olmaq əvəzinə, yanvarın 21-də yalnız şəxsi təhlükəsizliyini təmin etmək üçün gizli şəkildə hərbi təyyarə ilə Moskva-yə qaçmışdır. Öz hakimiyyətini, nəyin bahasına olursa-olsun, qoruyub saxlamaq məqsədi güdən Əbdürrəhman Vəzirov bu ağır cinayətin bilavasitə təşkilatçısı və iştirakçısı olmuşdur. Azərbaycan SSR Ali Soveti

Ali Sovetinə, müttəfiq respublikaların Ali sovetlərinə, dünyanın bütün ölkələrinin parlamentlərinə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatına, eləcə də Azərbaycan SSR-də yaşayan bütün millət və xalqlara müraciətlər qəbul etmişdir. Elə həmin iclasda da hadisələrə hüquqi qiymət verilməsi məsələsi qaldırılmış və Deputat İstintaq Komissiyası yaradılmışdı. Belə bir ekstremal

yetirilməmiş, sessiyanın qərarına zidd olaraq, fəvqəladə vəziyyət Bakı şəhərində dərhal ləğv edilməmişdir. Azərbaycan xalqını dəhşət və müsibətə düçar etmiş 20 Yanvar faciəsi bütün dünyada əks-səda doğurmuş, mütərəqqi qüvvələrin qəzəb və hiddətinə səbəb olmuşdur. Sivil dövlətlərin təcrübəsindən fərqli olaraq Azərbaycanın siyasi rəhbərliyi nəinki istefaya getməmiş, hətta belə

bu faciəyə rəsmi bəyanatla münasibətini bildirməmiş, xalqın qəzəbindən qorxaraq şəhidlərin dəfn mərasimində iştirak etməmiş, yas içində olan xalqa başsağlığı belə verməmişdir.

Lakin imperiya qanlı əməlləri ilə Azərbaycan xalqının azadlıq hərəkatını boğa bilmədi. Əksinə, Kommunist Partiyası xalqın gözündən düşdü. O zaman yalnız umummillilərimiz Heydər Əliyev bütün çətinliklərə baxmayaraq siyasi iradə nümayiş etdirərək, Moskvadakı Azərbaycan nümayəndəliyində gəlmiş və SSRİ rəhbərliyinin törətdiyi bu cinayəti qətiyyətlə ittiham edərək bəyanatla çıxış etmişdi. Azərbaycan rəhbərliyində qayıdışdan sonra Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü ilin yanvar ayında Milli Məclisdə Azərbaycan xalqına qarşı dövləti cinayət olan faciəvi 20 Yanvar hadisələrinə siyasi qiymət verildi. Yalnız Heydər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə qayıdışından sonra 1990-cı ilin Qanlı yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verildi. “20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 5 yanvar 1994-cü il tarixli fərmanında deyilirdi: “Xalqımızın tarixinə Qanlı yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı ilin yanvarın 20-də Azərbaycan öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda ilk şəhidlərini vermişdir. Tarixin yaddaşına qanla yazılmış həmin gündən bizi 4 illik zaman məsafəsi ayırır. Təəssüf ki, 4 il ərzində 20 Yanvar hadisələrinə dövlət səviyyəsində lazımı siyasi-hüquqi qiymət verilməmişdir”. Fərmanda Milli Məclisə 20 Yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi, bu məqsədlə parlamentin xüsusi sessiyasının keçirilməsi tövsiyə edilirdi. Milli Məclisdə müzakirələrin yekunu olaraq, 1994-cü il martın 29-da qəbul edilən qərarla, nəhayət ki, 1990-cı ilin Qanlı yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verildi.

Daxil KƏRİMOV,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru,
Bakı şəhər 21 saylı notariat
kontorunun notariusu

20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqının yaddaşından heç vaxt silinməyəcək

rəhbərləri öz yarıtmaz fəaliyyəti ilə xalqla hakimiyyət arasında keçilməz uçurum yaratmışdılar. Məhz həmin dövrdə bir neçə ay Bakıda və respublikamızın digər şəhər və rayonlarında keçirilmiş izdihamlı mitinglərdə Azərbaycan rəhbərliyinin istefası tələb olunurdu. Cəmiyyətdə yaranmış qarşıdurmanın siyasi yollarla tənzimlənməsi üçün Azərbaycan SSR-in rəhbərliyi mövcud imkanlardan istifadə etmədi. Bir çox təleyüklü məsələnin həllində Azərbaycan rəhbərliyi aciz olmuş, nəticədə respublikada kəskin hakimiyyət böhranı yaranmışdı.

Keçmiş SSRİ Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin 14-cü bəndinin və Azərbaycan SSR Konstitusiyasının 71-ci maddəsinin tələblərinin pozulması ilə qəbul edilmiş “Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsi haqqında” SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı və bu fərmanın artıq fəvqəladə vəziyyət tətbiq edildəndən və yüzlərlə insanın qanı axıdıldıqdan sonra elan edilməsi həmin hərbi-siyasi aksiyanın Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının rəhbəri, şəxsən Mixail Qorbaçov tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş cinayət və açıq təcavüz olduğunu təsdiq edir.

Respublikamız üçün belə bir faciəli gündə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Əbdürrəhman Vəzirov xalqa qarşı xəyanətkarlıq

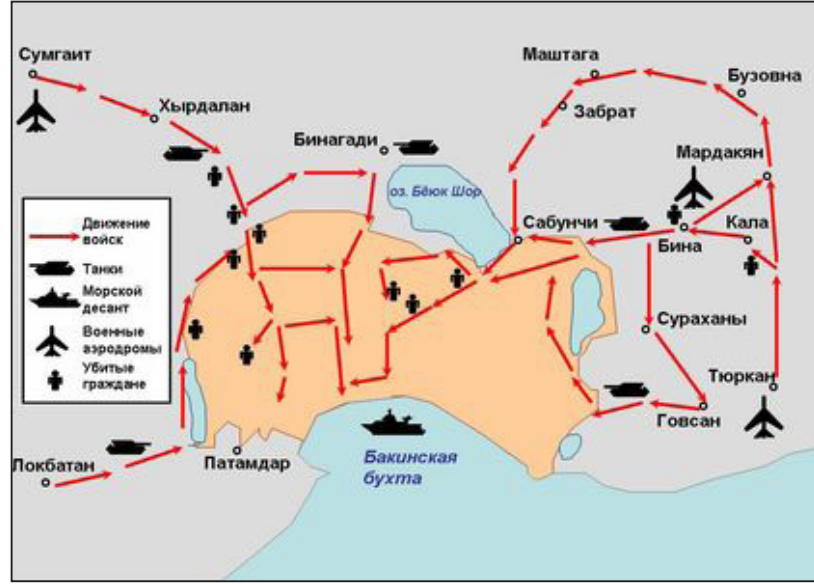
Rəyasət Heyətinin sədri Elmira Qafarova, Azərbaycan Kommunist Partiyası Bakı Şəhər Komitəsinin birinci katibi Müslüm Məmmədov sovet imperiyasının qoşun hissələrinin Bakı şəhərinə yeridilməsi ilə əlaqədar heç bir konkret tədbir görmədiklərinə və vətəndaşların təhlükəsizliyini təmin etmədiklərinə görə yüksək vəzifəli şəxslər kimi öz üzərlərinə düşən məsuliyyətin öhdəsindən gəlməmişlər. Respublika rəhbərliyinin xəyanətkar siyasəti nəticəsində törədilmiş ağır cinayət azadlıqsevər Azərbaycan xalqının iradəsini qıra bilməmiş, onu daha da qəzəbləndirmişdir. Xalqın Sov. İKP-yə və mövcud rejimə qarşı nifrəti son həddə çatmış, kommunistlər kütləvi şəkildə biletlərini ataraq partiya sıralarını tərk etmişlər.

Xalqın tələbi və bir qrup deputatın təşəbbüsü ilə 1990-cı il yanvarın 22-də çağırılan Azərbaycan SSR Ali Sovetinin fəvqəladə sessiyasında respublikanın əksər siyasi və dövlət rəhbərləri iştirak etməmişlər. Azərbaycanın həyatında baş vermiş dəhşətli yanvar faciəsi ilə bağlı sessiyaya respublika rəhbərlərinin gəlməmələri onların xalqın taleyinə biganə qaldıqlarını, törədilmiş cinayətdə bu və ya digər dərəcədə iştirak etdiklərini göstərmişdir. Buna baxmayaraq, sessiya yanvar hadisələrinə qiymət verməyə cəhd göstərmiş, bir sıra sənədlər qəbul etmişdir. Həmin sessiya SSRİ

vəziyyətdə keçirilmiş sessiyanın qəbul etdiyi qərarlar Azərbaycanın siyasi rəhbərliyi tərəfindən yerinə

bir məqamda susmağı daha üstün tutmuşdur. Xalqın şəhidlər verdiyi faciəli günlərdə ölkə rəhbərliyi

Qoşunların şəhərə qanunsuz yeridilməsi nəticəsində Bakıda və respublika rayonlarında 132 nəfər öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz həbs olunmuşdur. Hərbi qulluqçular tərəfindən 200 ev və mənzil, 80 avtomaşın, o cümlədən təcili yardım maşınları, yandırıcı güllələrin törətdiyi yanğın nəticəsində dövlət əmlakı və şəxsi əmlak məhv edilmişdir. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar və qocalar, həmçinin təcili yardım işçiləri və milis nəfərləri olmuşdur. SSRİ Konstitusiyası, Azərbaycan SSR Konstitusiyası kobudcasına pozulmuş, Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqları tapdalanmışdır. Qabaqcadan düşünülmüş bu təcavüzkarlıq aksiyası Azərbaycan xalqının demokratiya və milli azadlıq uğrunda mübarizəsini boğmaq, ona mənəvi zərbə vurmaq məqsədi daşmışdır.

Fəvqəladə vəziyyətin tətbiqi əhaliyə elan olunanadək hərbi qulluqçular 82 nəfəri amansızcasına qətlə yetirmiş, xeyli adamı yarala-

mışdılar.

Hüquqi əsası olmadan Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi, Silahlı Qüvvələrin şəhərə soxulub heç bir müqavimətlə üzləşmədən ağır texnika və məhvedici silahlar vasitəsilə dinc əhaliyə qəddarcasına divan tutması Azərbaycan xalqına qarşı ağır dövləti cinayət idi. Bu cəza tədbiri şüurlu surətdə planlaşdırılmış və vəhşicəsinə həyata keçirilmişdir.

Yanvarın 19-da hərbi əməliyyatın növbəti mərhələsi kimi Azərbaycan Televiziyasının enerji bloku partladılmış, respublika televiziyası və radiosunun verilişləri tamamilə kəsilmişdir. Faciə baş verən gündən isə digər kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti dayandırılmış, xalq informasiya almaq hüququndan məhrum edilmişdir. Planlaşdırılmış bu cinayət əməliyyatını həyata keçirmək üçün yüksək rütbəli hərbiçilər Bakıya gəlməmişdilər.

20 Yanvar hadisələri ərəfəsində Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası-